

Maklumat Komoditi : Timun

Maklumat Umum

PENGENALAN

Timun (*Cucumis sativus* Linn) ialah daripada keluarga Cucurbitaceae. Ia merupakan pokok herba semusim yang tumbuh menjalar dan memanjat serta mempunyai sulur paut yang kuat. Seluruh pokoknya dipenuhi dengan bulu-bulu kasar.

Pokok timun dipercayai berasal dari India Utara, tetapi kini penanamannya terdapat di semua kawasan beriklim tropika. Di Semenanjung Malaysia, kawasan-kawasan pengeluar utama timun ialah Johor, Perak dan Terengganu.

Timun biasanya dimakan mentah, dibuat ulam atau acar. Buahnya juga boleh dijeruk atau dimasak sebagai sayur atau dijadikan renciah di dalam berbagai jenis masakan. Buah yang tua boleh dibuat sup untuk mengurangkan panas badan, terutama bagi mereka yang baru sembuh daripada demam. Putik timun yang dimasak dikatakan dapat menyembuhkan cirit birit pada kanak-kanak.

Nama saintifik bagi timun ialah *Cucumis sativus* Linn, daripada keluarga Cucurbitaceae. Di sebelah Pantai Timur, timun dikenali juga sebagai timun batang.

Pokok timun adalah sejenis pokok herba semusim yang tumbuh menjalar dan memanjat serta mempunyai sulur paut yang kuat. Seluruh pokoknya dipenuhi dengan bulu-bulu kasar.

Lain-lain ciri pokok timun ialah:

Akar

Sistem perakaran yang kembang meluas tetapi cetek.

Batang

Bersegi empat dan kuat, bersulur paut tidak bercabang.

Daun

Berukuran 7 - 20 cm panjang, berkeadaan kesat/ kasardan lebar. Ianya berbentuk tiga segi bujur dan bercuping serta mempunyai tangkai daun yang panjang lebih kurang 5-15 cm.

Bunga

Berwarna kuning, petal berbentuk seperti loceng yang berumbai-umbai dan bergaris pusat lebih kurang 3-4 cm. Bunganya adalah jenis *monoecious* iaitu bunga jantan dan betina terletak berasingan pada satu pokok. Bunga jantan dihasilkan berkelompok pada tangkai kecil dan bilangannya melebihi daripada bunga betina. Bunga betina pula selalunya dihasilkan sekuntum-sekuntum dengan tangkai yang pendek. Buah timun terbentuk hasil kacukan silang di mana agen pendebungaan yang utama bagi tanaman timun ialah lebah dan lalat.

Buah

Buah timun berbeza daripada segi bentuk dan saiz mengikut jenis. Selalunya bentuk bujur dan didapati berjuntaian pada pokok. Buah yang muda berwarna hijau muda hingga kehijauan gelap dan menjadi keperangan bila tua atau masak. Buahnya mengandungi banyak biji kecuali di dalam buah kultivar *parthenocarpic*.

Biji

Biji berbentuk eliptik, leper dan berwarna putih kekuningan. Saiz bijinya di antara 8 -10 mm panjang dan lebar 3-5mm. Purata bilangan biji/g adalah 50 biji.

Kesesuaian Tanaman

Kesesuaian Tanah

Tanaman Timun sesuai ditanam di kebanyakan jenis tanah di Malaysia. Pengurusan yang lebih rapi diperlukan sekiranya tanaman ini ditanam di tanah yang sederhana sesuai bagi mencapai potensi hasil yang menguntungkan. Sifat dan kesesuaian tanah bagi tanaman Timun adalah seperti di **Jadual 1**.

Jadual 1: Sifat dan Kesesuaian Tanah bagi Tanaman Timun.

Sifat Tanah	Kesesuaian Tanah	
	Sesuai	Sederhana Sesuai
Kecerunan	0-6°	6-12°
Saliran	- Tak sempurna salir ke agak tak sempurna salir. Paras naik turun air berada pada kedalaman 50-75 cm dari permukaan.	- Kurang salir ke agak salir. Paras naik turun air berada pada kedalaman 25-50 cm dari permukaan. - Sederhana salir ke salir. Paras naik turun air berada pada bawah 75 cm dari permukaan.
Kedalaman tanah yang sesuai (ke lapisan padat/batu, asid sulfat)	(ke lapisan ≥ 50 cm)	25-50 cm
Tekstur dan struktur	Kandungan liat : >18-35% atau kandungan liat : >35% dan tanah gembur.	Kandungan liat : 10-18% atau Kandungan liat : >35% dan agak padat.
Kemashinan	<0.5 dS/cm (Sangat rendah)	0.5-1.0 dS/cm (Rendah)

Sumber: Jabatan Pertanian, 2018

Penyediaan Tanah

Penyediaan Kawasan

Penyediaan kawasan merangkumi kerja-kerja pembersihan kawasan, pembajakan, pengapuran dan membuat batas. Tanah dibajak dan digembur sedalam 30 cm. 5.3.2 Pengapuran perlu dilakukan sekiranya pH tanah kurang daripada 5.0 dan ianya dilakukan semasa pembajakan tanah supaya bahan kapur dapat digaul-rata ke dalam tanah. Pengapuran sebaiknya dilakukan 1-2 bulan sebelum menanam. Pengapuran boleh dilakukan dengan menggunakan *Ground Magnesium Limestone (GML)*, Ca(OH)_2 , abu tanaman dan lain-lain lagi. Pada umumnya, keperluan kapur untuk tanah mineral, gambut dan pasir (BRIS dan bekas lombong) ialah 3-5, 3-7.5 dan 1-3t/ha.

Penyediaan Batas

Penyediaan batas bertujuan memastikan saliran dan pengudaraan yang baik di dalam tanah. Batas-batas hendaklah disediakan lebih kurang 3-5 hari sebelum menanam.

Ukuran batas bagi timun adalah lebih kurang 1.2 meter lebar, 7.5 meter panjang dan 30 cm tinggi. Jarak antara batas ialah 30 cm.

Pengairan Dan Saliran

Pengurusan Air

Timun memerlukan air yang cukup terutama di musim panas. Pada amnya, peringkat genting selalu berlaku pada masa berbunga dan pembentukan buah. Kekurangan air pada peringkat ini akan menghasilkan buah yang pendek dan kecil. Oleh itu penyiraman air dua kali sehari diperlukan. Pembekalan air dikurangkan apabila buah hampir matang.

Pengairan boleh dilakukan dengan menyiram atau menggunakan sistem pengairan renjis. Sistem pengairan renjis mempunyai kecekapan pengairan 65 - 75% dan keperluan tenaga kerja yang rendah. Kosbahan bagi sistem ini adalah RM 10 000 sehektar. Jenis perenjis yang sesuai digunakan ialah yang mempunyai julat tekanan operasi yang rendah, 1.5-2.5 kg/cm² dengan kadar alir perenjis 0.3 -1.0 liter/saat dan garis pusat siraman liputan 25 - 30 m.

Perparitan diperlukan bagi kawasan yang menghadapi masalah saliran. Parit ladang dibina untuk menyalirkan air yang bertakung ke parit utama. Spesifikasi sistem parit ladang adalah seperti di dalam Jadual 6 dan reka bentuknya adalah seperti Gambar rajah 4.

Jadual 6: Spesifikasi sistem parit ladang

Jenis tanah	Jarak di antara parit (m)	Cerun tebing	Kedalaman (m)	Lebar bawah (m)	Kepadatan parit (m/ha)
P Lorn berpasir	175-200	1 : 1	0.90	1.2	50
Lempong dan kelodak	60- 80	0.5 : 1	0.75	0.5	125
Organik	40- 60	0.25 : 1	1.20	0.3	170

Sistem Penanaman

Penanaman di Ladang

Biasanya biji benih ditanam secara terus ke batas sedalam 1.5 cm. Tanam 2 - 3 biji benih selubang lebih kurang 2 cm antara satu sama lain. Kemudian ditimbus biji benih tadi dengan tanah. Jarak tanaman adalah 60 cm antara baris dan 60 cm antara pokok.

Pemasangan Junjung (Trelis)

Timun adalah sayur jenis memanjat oleh itu kayu junjung/penyokong (trellis) adalah diperlukan. Penanaman timun biasanya menggunakan trelis, atau pukat junjung.

Bagi penggunaan para trellis, bahan yang digunakan untuk membuat junjung terdiri daripada kayu, buluh, dawai, tali rafia, pukat dan sebagainya. Junjung perlu disediakan selewat-lewatnya dua minggu selepas menanam iaitu sebaik sahaja pokok telah mengeluarkan sulur-sulur paut. Terdapat dua cara membuat junjung mengikut keadaan setempat, iaitu :

a. Penyokong Untuk Sistem Pancang

Kayu-kayu junjung yang berukuran 2 meter panjang dan bergaris pusat 2.5 - 3 cm dipacak berhampiran dengan anak benih dan dicondongkan ke arah dalam supaya bertentangan dan bersilang di bahagian hujung kayu pancang. Kemudian letakkan pula kayu di atasnya dengan cara melintang pancang-pancang yang bersilang tadi. Ikat dengan tali rafia untuk mendapat sokongan yang kuat seperti di Gambar rajah 2.

b. Penyokong Untuk Sistem Para-para Dawai

Sistem ini menggunakan tiang-tiang junjung yang berukuran 2.5 meter panjang dan bergaris pusat 6 cm. Tiang-tiang ini dipacak di atas batas dengan jarak lebih kurang 4 meter persegi. Kemudian dawai kasar (No.10) dipasang di bahagian atas meng-hubungi kayu-kayu junjung tadi. Ini diikuti dengan memasang dawai sederhana (No. 14) di atas tiap-tiap batas sehingga memenuhi semua kawasan seperti di Gambar rajah 3.

Apabila tinggi pokok sayur tersebut lebih kurang 15 -20cm iaitu selepas kerja-kerja menjarang dan menimbus tanah di pangkal pokok dijalankan, tali-tali rafia mula dipasang pada tiap-tiap pokok iaitu satu utas bagi setiap pokok dan kemudian diikat ke para-para dawai. Seterusnya pengawasan yang rapi haruslah dibuat supaya semua pucuk-pucuk sayur tadi dapat naik ke para dan memanjat dengan sempurna.

Penjarangan

Selepas 10 hari menanam atau kira-kira 5cm tinggi, anak benih tersebut perlu dijarangkan kepada satu pokok selubang. Tinggalkan hanya pokok yang paling subur dan tidak berpenyakit.

Cara mencabut anak benih yang perlu dibuang ialah dengan meletakkan dua jari tangan untuk mengempit pangkal anak benih itu. Semasa mencabut tanah ditekan dengan jari supaya tidak merosakkan akar anak benih yang ditinggalkan.

Sistem Pembajaan

Pengesyoran pembajaan timun berbeza-beza mengikut jenis tanah dan amalan agronomi penanaman. Walaupun begitu secara umumnya pengesyoran di dalam Jadual 5 boleh digunakan untuk penanaman timun.

Jadual 3 : Pengurusan pembajaan timun di beberapa jenis tanah

Pembajaan untuk timun

Jenis tanah

	Jenis tanah	Jenis baja	Kadar (tan/ha/musim)	Masa membaja	
				(minggu tanam)	lepas Cara
1.	Pasir (BRIS/Tanah Lombong)	Baja Organan	10 - 20	-1*	Gaul dalam tanah
		Bekas NPK 12:12:17:2	1.5 - 2.0	2, 3, 4, 5, 6 & 7	Tabur keliling pokok
2.	Gambut	NPK 12:12:17:2	0.8	2, 4 & 7	Keliling pokok
3.	Mineral	Baja organan	5	-1*	Gaul dalam tanah
		NPK 12:12:17:2	0.7	2, 4 & 7	Tabur keliling pokok

Nota : * Satu minggu sebelum menanam

Baja foliar biasa digunakan oleh petani masa kini. Baja ini disemur setiap 14 hari sekali dan biasanya bersama racun serangga dan kulat secara koktail. Baja foliar ini biasanya disemur kepada tanaman pada waktu petang atau awal pagi sebelum cahaya matahari menjadi terik.

Penuaian

Penghasilan Buah

Pokok-pokoktimun akan mula berbunga lebih kurang 3 -4 minggu selepas menanam. Manakala hasil boleh dikutip lebih kurang 10hari selepas pendebungaan berlaku iaitu 5-6 minggu selepas ditanam.

Kematangan Buah

Buah-buah timun selalunya dipetik sebelum ianya cukup tua iaitu apabila mencapai panjang lebih kurang 15 - 20 cm. Buah-buah yang muda mempunyai kulit yang kasar, berwarna hijau tua dan berkilat. Peringkat kematangan sesuai untuk dipasarkan adalah :

- (i) Warna buah bertukar daripada hijau gelap kepada hijau cerah dan berkilat.
- (ii) Tiada duri di buah.
- (iii) Benang sari di bahagian hujung buah mulai tanggal.

Pengutipan Hasil

Kutipan hasil boleh dibuat dua hari sekali dan diteruskan selama satu bulan atau lebih. Purata hasil bagi tiap-tiap pokok timun adalah lebih kurang 10 biji dan anggaran hasil untuk sehektar ialah di antara 20 - 25 tan semusim.

Dalam keadaan ambien buah-buah timun boleh tahan selama tiga tiari tanpa menjejaskan kualitinya. Sistem penyimpanan suhu rendah (15C)dengan kelembapan relatif di antara 90 - 95 % membolehkan jangka masa simpanan dipanjangkan kepada dua minggu.

Varieti

Bil.	Varieti
1	Timun Hijau
2	Timun Susu
3	Timun Hijau Cerah